

Egy hetvenéves író nagy regényét nehéz nem nagyregényként olvasni. Paul Auster tizennégy regény, számos verses- és esszékötet, forgatókönyv, film és egyéb produktum után tavaly jelentette meg *4 3 2 1* című új

26 Pék Zoltán

BOLYONGÁS AZ ELÁGAZÓ ÉLETEK KERTJÉBEN

Paul Auster *4 3 2 1*

regényét, amely háromszor olyan vastag (közel 900 oldal), mint akár a legvastagabb regénye, és felmerül a kérdés: vajon ez a tartalomban is megmutatkozik? Vajon Auster öregkorára nemcsak szöveghosszt váltott, de célt is? Vajon őt is elérte sok amerikai író

átka, és nekirugaszkodott az amerikai nagyregénynek?

A szüzsé nem ezt látszik alátámasztani. A regény Archie Ferguson életét meséli el, pontosabban *négy* Archie Ferguson életét, aki egyszerre ugyanaz a személy is meg nem is: nagyon hasonló a testi adottságuk, az érdeklődésük, a sport- és irodalomszeretetük, ám a sorsukat másfelé terelik a véletlenek, a saját döntések és az emberekkel-környezettel való kapcsolatuk. Aki valamennyire ismeri Auster regényeit, az rögtön felismeri az egyik fontos motívumát, azaz a véletlen szerepét az életünkben, azt a meggyőződést, hogy a döntéseink dacára – vagy éppen azért – teljesen ki vagyunk szolgáltatva a sorsnak.

A *4 3 2 1* azonban különbözik az eddigi műveitől abban, hogy ennek bemutatásához Auster nem abszurd vagy szélsőséges élethelyzetet használ (gondoljunk a megszállott nyomozásra a *New York trilógiában*, vagy az abszurd falépítésre *A véletlen zenéjében*), hanem négy mindennapi életet a maga banalitásaival és bíbelődésével, nyűgeivel és nyavalyáival. Azaz realista megközelítéssel él, ami alatt egyszerűen az értendő, hogy az emberre koncentrál: mind a négy fiú New Jerseyben, a peremvárosban nő fel, mind egyiknek kicsit más a kapcsolata a szüleivel, barátaival, szerelmével. Mind egyik éli a maga életét, ami ilyen vagy olyan, de hétköznapi élet, persze kisebb-nagyobb tragédiákkal vagy éppen csodákkal. Ahogy a szereplők nőnek, ahogy mind kijebbn merészkednek a világba, úgy tágul egyre a regény horizontja is, és bekerül a képbe a történelem, ami persze mindig is ott volt, ott füstölgött-zakatolt, de Ferguson tudatának érésevel egyre inkább hatással lesz az ő sorsára is, egyre inkább kialakul az egyén és a történelem kölcsönhatása, ami persze jobbra egyirányú, bár némi visszahatás igenis van, s ennek mértéke a politikai érzékenység függvénye, ami a szereplők újabb megkülönböztető jegye.

A regény alapötletéből fakadóan elkerülhetetlen a redundancia. Mivel Auster azt mutatja meg, hogy a döntések és a külső körülmények mennyire más irányba tudják téríteni az ember életét, ezért ezeket a bizonyos pontokat, ezeket az elágazásokat újra meg újra be kell mutatnia. Természetesen alkalmaz kihagyásokat, és a szemszögváltás is, azonban óhatatlanul ismétlődnek helyzetek, motívumok. Ez persze szándékos is, hiszen ennek a repetitív ismétlődésnek – amely egyébként mondatszerkezet szinten is jelentkezik, a mondatok felépítése, ritmusa egyrészt az olvasást segíti, másrészt ezt az ismétlődő-lüktető érzést fokozza – eredményeképp kettőslátás, sőt többszlátás alakul ki az olvasóban. A szereplők néha összemósódnak, majd újra elkülönülnek, ami erősíti azt a kiinduló helyzetet, hogy egy személyről van szó, és mégsem.

Ami az Auster-olvasóknak szembetűnően hiányozhat a könyvből, az a transzcendencia. Minden regényében találkozunk valami külső, megismerhetetlen erővel, ami meghatározatlan, megragadhatatlan, amolyan posztmodern balladai homály, amelyben a szereplők tévelyegnek, gyakran meghasonulnak és olykor végleg elvesznek. A 4 3 2 1-ből ez ebben a formában valóban hiányzik, noha van benne egy kitartó transzcendens jelenlét, amely a könyvön végig felsejlik, hol halványabban, hol erősebben: az elbeszélő. Ez az elbeszélő egyszerre Auster és a regénybeli alteregója, aki ír, aki megírja a többi szereplő és közben önmaga történetét. Az írás amúgy is központi témája az austeri életműnek – mint teremtés, mint megszállottság, mint maga az élet –, és ebben a regényben sincs másként: mindegyik szereplő így vagy úgy ír, olvasunk verset, fordítást, novellát, más könyvekről való elmélkedést.

Itt persze adja magát az önéletrajzi készítés kérdése. Ez nem meglepő, hiszen Auster majdnem minden regényében találunk a saját életéből vett elemeket, és ez itt sincs másképp: a 4 3 2 1 szintén számos utalást tartalmaz – Auster születésének éve, 1947, New Jersey és New York, a Columbia Egyetem –, de az önéletrajzi regény fogalmát nem meríti ki, a klasszikus értelemben legalábbis. Auster másként áll ehhez hozzá, hiszen a hosszabb lélegzetű írásai tulajdonképpen két műfajba sorolhatók: önéletrajz (visszaemlékezés?, nyomozás?) és fikció. A kettő közti különbségtétel általában is problematikus, az irodalomértelmezés egyik gordiuszi csomója; Austernél az egyik kiegészíti, támogatja a másikat. Az első prózakötete, a *The Invention of Solitude* elsősorban az apjáról és a vele való kapcsolatáról, illetve annak hiányáról szóló meditáció, amely könyv második fele, a „The Book of Memory” szövegileg és gondolatilag kétségtelenül a *New York trilógia* előtanulmánya. Ennek fényében árulkodónak tűnik, hogy a 4 3 2 1-et két önéletrajzi kötet is megelőzte, tehát a visszanezés, a múlt feldolgozása kétségtelenül jó ideje

foglalkoztatta Austert. Ettől függetlenül ez egy regény, és noha az előforduló önéletrajzi utalások plusz dimenziót vetítenek ugyan mögé, de a megértésnek – és ami legalább ilyen fontos, az élvezetnek – egyáltalán nem feltételei.

28 És nem véletlen használom az „élvezet” szót, mert a 4 3 2 1 nem utolsó sorban magáról az írás gyönyörűségéről szól; a regényből tagadhatatlanul süt a történetmesélés öröme, érződik, hogy élvezettel íródott.

A fentiek alapján jól látható, hogy Paul Auster 4 3 2 1 című regénye a szerzőhöz méltón igencsak sajátos alkotás, amit talán a fejlődésregény kategóriába lehet besorolni. Viszont ha az, akkor megnégyesített fejlődésregény, egyszerre austeri regény és nem az, egy magát megtagadni nem tudó és nem is akaró író nagyszabású műve, aki azonban igenis mondani akar valamit, mesélni, menni tovább, mert mindig van még egy könyv, még egy döntés, még egy útelágazás.

